

EN'n bæjhkoehthimmie aalkoealmetji reaktaj bijre
Ektiedamme nasjovnh

Generalekrirrie

Skiereden 13.b. 2007

Voesteslâhkoe: eengelsken gielesne

61. sesjovne

Biejjeöörnege 68. mearhketje

Reektehtse EN'n almetjereaktaraereste

Belgije, Bolivije, Costa Rica, Cuba, Danmaarihke, Dominikaanen republikke, Ecuadovre, Estlaante, Såevmie, Guatemala, Latvije, Nicaraguve, Peru, Portugale, Slovenije, Spanije, Tysklaante jñh Ungarne: raeriestimmie resolutjovnesne

Ektiedamme nasjovni bæjhkoehthimmie aalkoealmetji reaktaj bijre

Generalekrirrie

mij krööhkeste juvnehtimmiem Almetjereaktaraerien resolutjovnesne 1/2 ruffien 29. bejjeste 2006, gusnie raerie teekstem nænnoesti Ektiedamme nasjovni bæjhkoehthimmie aalkoealmetji reaktaj bijre,

mij måjhtajahta sov resolutjovnem 61/178 goeven 20. bejjeste 2006, gusnie sjæjsjali gïetedimmiem jñh sjæjsjalimmiem bæjhkoehthimmie bijre tïjjen åvtese bejedh, juktie vielie tïjjem vedtedh dan bijre rååresjidh, jñh gusnie aaj nænnoesti gïetedimmiem illedh eannan Generalekrirrien 61. sesjovne nåhkeme,

nænnoeste Ektiedamme nasjovni bæjhkoehthimmie aalkoealmetji reaktaj bijre guktie dihte lea tseegkesovveme daan resolutjovnen lissietjaalegisnie.

Lissietjaalege

Ektiedamme nasjovni bæjhkoehimmie aalkoealmetji reaktaj bijre

Generalekrirrie

mij baaja satnem bihkedidh ulmijste jñh prinsihpijste Ektiedamme nasjovni sjiehtedimmesne, jñh leah jearsoes dah æliedimmieh mejtie staath leah sjiehtedimmien tsegkie sjijsjeme, jeakah,

mij nænnoste aalkoealmetjh leah seammavyörtegs goh gaajhkh jeatjah almetjh, seamma tijjen goh dihte gaajhki almetji reaktam jååhkesje joekehts årrodh, jñjtjsasse vuejnedh goh joekehts jñh ååkteme sjñdtedh goh joekehts,

mij aaj nænnoste gaajhkh almetjh dam gellielaaketjem jñh ræjhkoesvoetem buektieh mah dejnie ovnessie sivilisasjovnine jñh kultuvrine gååvnesieh, mah leah åålmegen tjåenghkies aerpie,

mij aaj nænnoste fierhne doktrijne, politihke jallh daepie mij våaromem åtna, jallh åssjaldahkem voebnesje såemies almetjh jallh indivijdh nasjovnale maadtoen gaavhtan jallh raaseligke, religijjöose, etnihken jallh kultuvrelle joekehtsi gaavhtan leah buerebe jeatjah almetjijstie, leah raasistiske, daejremen mietie båajhtode, juridihken mietie luhpehts, moralen mietie nåake jñh sosijale ovriektes

mij vihteste aalkoealmetjh eah byörh naan sårhts sierredimmiem dååjrehtidh gosse sijjen reaktide nåhtadieh

mij tjoeperde aalkoealmetjh histovrijen tjñrrh leah meadtam læjjadamme ihke dah gaskem jeatjah koloniseradamme orreme jñh sov eatnemem, dajvh jñh vierhtieh tjåvvalgovveme, jñh dan åvteste eah nuepiem åådtjeme sijjen reaktah nåhtadidh, joekeen dihte reakta evtiesovvedh jñjtsh daerpiesvoeti jñh iedtji mietie

mij byjhke gaajh daerpies ååktedh jñh eadtjoestidh dejtie stñeres reaktide mejtie aalkoealmetjh utnieh sijjen politihkeles, ekonomeles jñh sosijale struktuvri gaavhtan, sov kultuvre, sijjen religijjöose aerpievuekieh, sov histovrije jñh sov jieledevuajnoe, joekeen reakta jñjtse eatnamasse, dajvide jñh vierhtide,

mij aaj byjhke eevre daerpies ååktedh jñh eevtjedh dejtie aalkoealmetji reaktide mah leah vihtestamme sjiehtedimmine, latjkojne jñh jeatjah konstruktijve öörneginie staatigujmie,

mij aavojne vuartesje aalkoealmetjh jñjtjemse öörniedieh juktie sov sijjiem nænnoesåbpoe darjodh politihkeles, ekonomeles, sosijaleaakan jñh kultuvrellelaakan, jñh gaajhke sårhts sierredimmiem jñh miedtelimmiem nåhkehtidh, saaht gusnie daate heannede,

mij ojhte buajhka aalkoealmetji kontrolle dej heannadimmiejgujmie mah leah dej bijre, jñh dej eatnemen, dajvi jñh vierhtiej bijre, sæjhata dejtie viehkiehtidh guktie dah buektiehtieh sijjen institusjovnh, sov kultuvrem jñh sijjen aerpievuekieh gorredidh jñh nænnoesåbpoe darjdoh, jñh viehkiehtidh guktie jñjtse evtiedimmie lea dej jñjtsh syjhtedassi jñh daerpiesvoeti mietie,

mij byjhke aalkoealmetji daajrojde, kultuvrem jñh aerpievuekien mietie daepide ååktedh, sæjhata aktem monnehke jñh riektes evtiedimmiem buektedh, jñh aktem eensi reeremem byjresistie,

mij tjïerteste akte demilitariseringe aalkoealmetji eatnamistie jñh dajvijste sæjhata raeffiem, ekonomeles jñh sosijale mietiemoerem jñh evtiedimmiem buektedh, jñh aaj goerkese jñh vietseles ektiedimmieh veartenen nasjovni jñh almetji gaskemsh,

mij jååhkesje joekoen dam reaktam aalkoealmetji fuelhkieh jñh aalkoealmetjesiebriedahkh utnieh dam tjåenghkies diedtem utniehtidh sijjen maanaj bijjiedimmien, lierehtimmien, ööhpehtimmien jñh murriedimmien åvteste, maanaj reaktaj mietie,

mij måjhtele dah reaktah mah Leah sjiehtedimmine, latjkojne jñh jeatjah konstruktijve öörneginie vihtestamme staati jñh aalkoealmetji gaskem, akti veajkoej gaskenasjovnale iedtjem jñh vuekiem utnieh, jñh akte gaskenasjovnale aamhtese jñh diedte,

mij aaj måjhtele sjiehtedimmieh, latjkoeh jñh jeatjah konstruktijve öörnegh, jñh dam maam dah voebnesjieh, våaromem biejjieh akten nænnoesåbpe guejmievoetese aalkoealmetji jñh staati gaskemsh,

mij byjhke Ektiedamme nasjovni sjiehtedimmie, dihte gaskenasjovnale konvensjovne ekonomeles, sosijale jñh kultuvrelle reaktaj bijre [1], dihte gaskenasjovnale konvensjovne sivijle jñh politihkeles reaktaj bijre, jñh bæjhkoehimmie jñh dahkoesojkesje Wien'ste [2], vihtestieh joekoen vihkeles gaajhki almetji lea reakta jñjtje nænnoestidh; daan reaktan gaavhtan dah frijjelaakan sov politihkeles sijjiem nænnoestieh jñh frijjelaakan sov jñjtse ekonomeles, sosijale jñh kultuvrelle evtiedimmiem eevtjieh,

mij lea våårkehke ij mij akt daennie bæjhkoehimmesne maahata åtnasovvedh juktie almetjidie reaktam nyöjhkedh jñjtje nænnoestidh, gosse daate reakta almetjereaktan mietie åtnasåvva

mij ojhte buajhka daate bæjhkoehimmie sov jååhkesjimmien tjïrrh aalkoealmetji reaktijste, sæjhata aktem seadtoesåbpoe tsiehkien jñh buerebe laavenjostoem buektedh staaten jñh aalkoealmetji gaskemsh, mah Leah prinsihpi mietie riektesen, demokratijen, almetjereaktide ååktedh, ij-sïrredimmien jñh eerlegevoeten bijre,

mij haasta staatide rååresjimmiej jñh laavenjostoem tjïrrh sijjen aalkoealmetjigujmie, illedh jñh radtjoeslaakan gaajhkh sijjen åeliedimmieh tjïrrehtidh guktie dah nåhtose båetieh aalkoealmetjidie gaskenasjovnale dirregi mietie, joekoen dah åeliedimmieh mah Leah almetjereaktide ektiedamme,

mij tjïerteste Ektiedamme nasjovni akte vihkeles jñh ihkuve råålle aalkoealmetji reaktah eevtjedh jñh vaarjelidh

mij veanhta daate bæjhkoehimmie akte vihkeles sille guhkiebasse, juktie jååhkesjidh, eevtjedh jñh vaarjelidh aalkoealmetji reaktide jñh frijjevoetide, jñh sjiehteles laavenjassh EN-systemese haemiedidh daennie suerkesne,

mij byjhke jñh vihteste almetjh aalkoealmetji åelesne, dej lea reakta gaajhkide dejtie almetjereaktide niktedh mejtie almetjereaktesne jååhkesje, bieleden sïrredimmie, jñh

aalkoealmetji leah tjåenghkies reaktah mah leah eevre daerpies dej jielemen, murriedimmien jñh ellies evtiedimmien gaavhtan goh åålmege,

mij aaj byjhke aalkoealmetji tsiehkies jeerehte regijovneste regijovnese jñh laanteste laantese, jñh byöroe nasjovnale jñh regijovnale jñjtsevoetem krööhkedh, jñh aaj jeereldihkie histovrijes jñh kultuvrelle maadtose

vyörtetslaakan bæjhkohte daam EN-bæjhkoehthimmien aalkoealmetji reaktaj bijre goh akte ulmie, maam edtja guejmievoeten tjñrrh vaajnoedidh, jñh ååktemen tjñrrh sinsætnan:

Artihkele 1

Aalkoealmetji lea reakta, ektesne jñh okteginse, ellieslaakan gaajhkide almetjereaktide jñh vihkeles frijjevoetide niktedh, mejtie jååhkesje Ektiedamme nasjovni sjiehtedimmesne, Veartenebæjhkoehthimmiesne almetjereaktaj bijre [3] jñh gaskenasjovnale almetjereaktanænnoestimmie.

Artihkele 2

Aalkoealmetjh jñh almetjh aalkoealmetji åelesne leah frijje jñh seammavyörtets gaajhki jeatjah åålmeginie jñh almetjigujmie, jñh dej lea reakta gaajhkesårhts sierredimmien slyöhpeth gosse sijjen reaktah nåhtadieh, joekoen dñhte reakta mij lea dej maadtoen jallh identiteten gaavhtan goh aalkoealmetjh

Artihkele 3

Aalkoealmetji lea reakta jñjtje nænnoestidh. Daan reaktan gaavhtan dah frijjelaakan sov politihkeles sijjiem nænnoestieh, jñh frijjelaakan sov jitse ekonomeles, sosijale jñh kultuvrelle evtiedimmien eevtjeh.

Artihkele 4

Aalkoealmetji lea reakta, gosse sov reaktam jñjtjenænnoestimmien bijre nåhtadieh, autonijem jallh jñjtjeståvroem åadtjodh dejnie aamhtesinie mah leah dej sisnjelds jñh voenges aamhtesi bijre, jñh aaj öörnegidie juktie sijjen autonovme funksjovnade maeksedh.

Artihkele 5

Aalkoealmetji lea reakta sov sjñere politihkeles, rñekteles, ekonomeles, sosijale jñh kultuvrelle institusjovnh tjåadtjoehtidh jñh nænnoesåbpoe darjodh, seamma tjñjen goh reaktam utniehtieh ellieslaakan meatan årrodh staaten politihkeles, ekonomeles, sosijale jñh kultuvrelle jieliedisnie jis dam vaajtelieh.

Artihkele 6

Fñerhne almetje aalkoealmetji åelesne reaktam åtna staateårrojevoetese

Artihkele 7

1. Almetjh aalkoealmetji áelesne reaktam utnieh jieliedasse, fysiske jñh psykiske jñjtjeraarehkevoetese, frijjevoetese jñh persovneles jearsoesvoetese

2. Aalkoealmetji akte tjáenghkies reakta frijjevoetesne, raeffesne jñh jearsoesvoetesne jieleddh goh akte jñjtse áálmege, jñh dah edtjeh almetjebovvestimmiem jallh jeatjah sáarhts vædtsoesvoetem slyöhpedh, gaskem jeatjah maanide værtan sertiestidh jñjtse tjñerteste akten mábpan

Artihkele 8

1. Aalkoealmetjh jñh almetjh aalkoealmetji áelesne reaktam utnieh assimileringem trumhpestimmine jallh kultuvre-eerjemem slyöhpedh.

2. Staath edtjeh radtjoes öörnegh gorredidh juktie hööptedh jñh heerredidh:

a) fierhne dahkoe man ulmie lea jñjtjeraarehkevoetem dejstie vælledh goh jñjtse almetje, jallh dej kultuvrelle aarvoeh jallh etnihken identiteete, jallh dahkoe mij naemhtie goerpedahta,

b) fierhne dahkoe man ulmie lea dej eatnemem, dajvh jallh vierhtieh dejstie vælledh, jallh dahkoe mij naemhtie goerpedahta,

c) fierhne sáarhts sertiestimmiem trumhpiestimmine árröejijstie man ulmie lea guktemslaakan dej reaktide mäedtelidh jallh arhkedh, jallh mij naemhtie goerpedahta

d) fierhne sáarhts assimiliringe trumhpiestimmine jallh integreringe trumhpiestimmine

e) fierhne sáarhts propaganda man ulmie lea eevtjedh jallh haestedh raasesierredæmman jallh etnihken sierredæmman dejstie.

Artihkele 9

Aalkoealmetjh jñh almetjh aalkoealmetji áelesne reaktam utnieh ektievoetem utnedh aktene aalkoealmetjesiebriedahkesne jallh aalkoealmetjenasjovnesne, sijjen siebriedahken jallh nasjovnen vüekiej jñh aerpievüekiej mietie. Dam reaktam náhtadidh ij edtjh naan sáarhts sierredimmiem buektedh.

Artihkele 10

Aalkoealmetjh eah edtjh jñjtse eatnamistie jallh dajveste værtan sertiestovvedh. Ij leah luhpie aalkoealmetjidie sertiestidh bieleden dej frijje jñh bievneme ávtelhbodti jááhkesjimmie, jñh easkah mænngan akten riéktes jñh eensi maaksoen bijre seamadamme, mejtie aaj dejnie nüepine báástede juhtedh.

Artihkele 11

1. Aalkoealmetji lea reakta sijjen kultuvrelle daepieh jñh aerpievüekieh náhtadidh jñh vihth jealajehtedh. Daate feerhmie reaktam gorredidh, vaarjelidh jñh vijriesábpoe evtiedidh aarebi,

daaletje jñh bætijen aejkien kultuvrevuekieh, goh arkeologeles jñh histovrijes sijjieh, vætnoeh, maallh, seremonijh, teknologijh, guvvietjeahpoeh jñh darjoetjeahpoeh jñh lidteratuvre.

2. Staath edtjeh radtjoes öörnegi tjñrrh, vuesiehtimmien gaavhtan orrestimmine, haemiedamme laavenjostosne sijjen aalkoealmetjigujmie ektine, staeriedimmien hoksedh dejtie eekide mah leah kultuvrelle, intellektuelle, religijööse jallh voejkenen vuekien mietie, jñh mah leah aalkoealmetjijstie tjävvalgovveme bieleden dej frijje jñh bievneme åvtelhbodti jååhkesjimmie, jallh mah leah dejstie vaaltasovveme dej laaki, provhki jñh aerpievuekiej vööste.

Artihkele 12

1. Aalkoealmetji lea reakta bæjhkoehdidh, nåhtadidh, evtiedidh jñh lierehtimmien vedtedh sijjen spirituelle jñh religijööse aerpievuekine, daepine jñh seremonijine; reakta gorredidh, vaarjelidh jñh frijjelaakan luhpiem utnedh sijjen religijööse jñh kultuvrelle sijjide vaaksjodh; reakta nuhtjedh jñh giehtjedidh sijjen seremonijelle daeverh; jñh aaj reakta sijjen almetjebaatsesh bååstede åadtjodh.

2. Staath edtjeh eensie, tjñelke jñh radtjoes öörnegi tjñrrh, haemiedamme sijjen aalkoealmetjigujmie ektine, giehtjedidh mejtie luhpiem åådtje seremonijelle daeveridie jñh almetjebaatseshsidie jñh/jallh dejtie bååstede åadtjodh, mah leah staaten eekesne.

Artihkele 13

1. Aalkoealmetji lea reakta vihth jealajehtedh, nåhtadidh jñh evtiedidh sov histovrijem, sov gielem, sijjen njaalmeldh soptsesh, sijjen ussjedimmieh, sov tjaelemevuekiem jñh sov lidteratuvre, jñh dejtie aaj orre boelvide sertiestidh, jñh dej lea aaj reakta nænnoestidh jñh utniehtidh sijjen jñjtsh nommh jñh diejvesh voenges siebriedahkine, sijjine jñh almetjinie.

2. Staath edtjeh radtjoes råajvarimmieh gaavnedh juktie vaarjelimmien daehtie reaktete gorredidh, jñh aaj gorredidh aalkoealmetjh jñjtje maehtieh guarkedh jñh goerkesem åadtjodh politihkeles, rñekteles jñh reeremeligke prosessine, jis daerpies viehkine toelhkeste jallh jeatjah maereles vuekine.

Artihkele 14

1. Aalkoealmetji lea reakta tseegkedh jñh giehtjedidh sov jñjtse ööhpehtimmieöörnegem jñh institusjovnh mah lierehtimmien vedtieh sijjen jñjtse gielesne, jñh naemhtie guktie sjehta ööhpehtimmie- jñh lierehtimmievuekiejgujmie altese jñjtse kultuvresne.

2. Almetjh aalkoealmetji åelesne joekoen maanah, reaktam utnieh gaajhkide daltesidie staateles ööhpehtimmeste jñh gaajhke sårhts staateles ööhpehtimmien åadtjodh, bieleden sierredimmie.

3. Staath edtjeh, aalkoealmetjigujmie ektine, radtjoes råajvarimmieh gaavnedh guktie almetjh aalkoealmetji åelesne, joekoen maanah, aaj dah mah sijjen jñjtsh voenges siebriedahki ålkoli åroeminie, reaktam utnieh lierehtimmien åadtjodh sov jñjtse kultuvren bijre, jñh jñjtse gielesne, gosse nuepie gååvnese.

Artihkele 15

1. Aalkoealmetji lea reakta vyörtegsvoete jñh gellielaaketje dej kultuvresne, histovrijesne, aerpievuekine jñh syjhtedassine ááktesuvvieh jñh vääjnesasse báetieh gaajhkine ööhpehtimminie jñh byögkeles bievniesinie.

2. Staath edtjiej, rááresjimmiej tjírreh jñh laavenjostosne sijjen aalkoealmetjigujmie, radtjoes ráajvarimmieh gaavnedh juktie báajhtoeh goerkesi vööste gæmhpodh jñh sierredimmiem laahpehtidh jñh goerkesadtemem, goerkesem jñh hijven ektiedimmiem aalkoealmetji jñh siebriedahken mubpiej bieliej gaskem, eevtjedh.

Artihkele 16

1. Aalkoealmetji lea reakta sijjen jñjtsih meedijah tseegkedh sijjen jñjtsih gieline, jñh reakta gaajhkide sáarhts siebriedahkemeedijidie, bieleden sierredimmiem.

2. Staath edtjiej radtjoes ráajvarimmieh gaavnedh juktie gorredidh meedijah, mejtie staate eekie, hijvenlaakan aalkoealmetji kultuvrelle gellielaaketjem vuesiehtieh. Staath byöroeh, bieleden daate dam ellies soptsesfrijjevoetem heerrede, dejtie privaateekeldh meedijidie madtjeldehtedh aalkoealmetji kultuvrelle gellielaaketjem áajvoehlaakan vuesiehtidh

Artihkele 17

1. Aalkoealmetjh jñh almetjh aalkoealmetji áelesne, reaktam utnieh ellieslaakan fierhtem reaktam niktedh mij lea nænnoestamme daaletje gaskenasjovnale jñh nasjovnale barkoereaktanænnoestimine.

2. Staath edtjiej, rááresjimmiej tjírreh jñh laavenjostosne aalkoealmetjigujmie, sjïere ráajvarimmieh gaavnedh juktie heerredidh aalkoealmetji maanah ekonomijen gaavhtan átnasuvvieh, jallh barkoem darjoeh mij maahtha vaarege ároddh jallh maanan ööhpehtimmiem heerrede, jallh maahtha skaarine ároddh dej healsoen jallh fysiske intellektuelle, spiritueller, moralen jallh sosijale evtiedimmiem gaavhtan, ihke májhtele dah leah joekoen práásehke, jñh ööhpehtimmiem lea vihkeles juktie dej sijjiem nænnoesábpoe darjodh.

3. Almetjh aalkoealmetji áelesne, dej lea reakta gaajhkesáarhts sierreden barkoetsiehkieh slyöhpedh, daan nuelesne sierreden sahteme- jallh baalhkatsiehkieh.

Artihkele 18

Aalkoealmetji lea reakta meatan ároddh sjæjsjalimmieprosessestie dejtie aamhtesinie mah sijhtieh dej reaktaj sontere báetedh, tjïikiji tjírreh mejtie jñjtte veeljeme sijjen jñjtsih vuekiej mietie, jñh dej lea aaj reakta tjáadtjoehtidh jñh vijriesábpoe evtiedidh sijjen jñjtsih aalkoealmetjeinstitusjovnh mah sjæjsjalimmieh vaeltieh.

Artihkele 19

Staath edtjiej eerlegevoetesne rááresjidh jñh sijjen aalkoealmetjigujmie laavenjostedh dej jñjtsih institusjovni tjírreh, juktie dej frijje jñh bievneme ávtelhbodti jááhkesjimmiem áadtjodh ávtelen laakh jallh reereles ráajvarimmieh nænnoestieh jñh tjírrehtieh, mah maehtieh dej sontere báetedh.

Artihkele 20

1. Aalkoealmetji lea reakta tjáadtjoehtidh jñh evtiedidh sijjen jñjtsh politihkeles, ekonomeles jñh sosijale vuekieh jñh institusjovnh, jearsoesvoetem utnedh jñjtse jieliemassen jñh jñjtse evtiedimmien ávteste, jñh frijjelaakan meatan árrodh ovmesseie sáarhts aerpievuekien jallh jeatjah ekonomeles giehteldimmesne.
2. Aalkoealmetjh mah sov jieliemassem jñh evtiedimmienuepieh tjávvalguvvieh, dej lea reakta aktem riectes jñh eensie staeriedimmiem áadtjodh.

Artihkele 21

1. Aalkoealmetji lea reakta, bieleden sierredimmie, sijjen ekonomeles jñh sosijale tsiehkies bueriedidh, gaskem jeatjah ööhpehtimmien býjre, fasseldimmie, barkoelierehtimmie, orresistie ööhpehtimmie, gáetie, sanitære tsiehkies, healsoe jñh sosijale tjirkemedáarjoe.
2. Staath edtjies radtjoes ráajvarimmieh gaavnedh, nov badth aaj sjíere ráajvarimmieh gosse sjiehteles, juktie aktem ahkedh bueriedimmiem gorredidh aalkoealmetji ekonomeles jñh sosijale tsiehkijste. Edtja joekoen leavloem biejedh reaktide jñh dejtie sjíere daerpiesvoetide voeresidie, noeride, maanide jñh almetjidie mej náakebe funksjovnevoete.

Artihkele 22

1. Gosse daam bæjhkoehimmien tjírrehte, edtja joekoen leavloem biejedh reaktide jñh dejtie sjíere daerpiesvoetide voeresidie, nyjsenájjide, noeride, maanide jñh almetjidie mej náakebe funksjovnevoete aalkoealmetji luvnie.
2. Staath edtjies, sijjen aalkoealmetjigujmie ektine, ráajvarimmieh gaavnedh juktie gorredidh aalkoealmetji nyjsenájjah jñh maanah állesthlaakan leah vaarljamme jñh gorredamme fierhtesáarhts vádtsoesvoeten jñh sierredimmien vööste.

Artihkele 23

Aalkoealmetji lea reakta nænnoestidh jñh haemiedidh prijoriteeth jñh vuekieh guktie dah edtjies sijjen evtiedimmiereaktam náhtadidh. Dej joekoen akte reakta eadtjohkelaakan meatan árrodh healsoe- jñh gáetieprogrammeh haemiedidh jñh nænnoestidh, jñh aaj jeatjah ekonomeles jñh sosijale programmeh mah dej sontere báetieh, jñh uvtemesth daejtie programmide sijjen jñjtsh institusjovni tjírreh reeredh.

Artihkele 24

1. Aalkoealmetji lea reakta sijjen aerpievuekien dalhketjidie utnedh, jñh sijjen medisijnen daepieh tjáadtjoehtidh, daan nuelesne gorredimmie vihkeles sjædtojste, kreekijste jñh mineraalijste. Almetjh aalkoealmetji áelesne aaj reaktam utnieh gaajhkh sosijale- jñh healsoedienesjh áadtjodh, bieleden naan sáarhts sierredimmie.
2. Almetjh aalkoealmetji áelesne seamma individuelle reaktam utnieh goh jeatjebh, dam jollemes healsoevuekiem utnedh goh gáarede, dovne fysiske jñh psykiske. Staath edtjies daerpies ráajvarimmieh gaavnedh juktie ánnetji ánnetji ellies tjírrehtimmien gorredidh daehtie reakteste.

Artihkele 25

Aalkoealmetji lea reakta tjáadtjoehtidh jñh nænnoesåbpoe darjodh doh sjiere spirituelle ektiedimmieh mejtie utnieh eatnaminie jñh dajvigujmie, jaevriejgujmie, mearoedajvigujmie jñh jeatjah vierhtiejgujmie mejtie aerpievuekien mietie eekeme jallh gusnie jeatjahlaakan årroejinie orreme jallh nåhtadamme, jñh reakta sijjen diedtem gorredidh dejtie bætije boelvide.

Artihkele 26

1. Aalkoealmetji lea reakta eatnamasse, dajvide jñh vierhtide mejtie aerpievuekien mietie eekeme jallh gusnie årroejinie orreme, jallh jeatjahlaakan nåhtadamme jallh dåårrehtamme.
2. Aalkoealmetji lea reakta eekedh, evtiedidh jñh giëhtjedidh eatnemem, dajvh jñh vierhtieh mejtie aerpievuekien aajhterevoeten mietie reerieh, jallh jeatjahlaakan eekieh jallh nåhtadieh aerpievuekien mietie, jñh aaj dam eatnemem, dajvh jñh vierhtieh mejtie jeatjahlaakan dåårrehtamme.
3. Staath edtjieh daan eatnamasse, dajvide jñh vierhtide riekteles jáåhkesjimmiem jñh vaarjelimmiem vedtedh. Dagkeres jáåhkesjimmie edtjieh eensi ååktemen tjïrrh darjodh sijjen aalkoealmetji provhkide, aerpievuekide jñh laantereaktavuekide.

Artihkele 27

Staath edtjieh, sijjen aalkoealmetjigujmie ektine, jñh eensi ååktemen tjïrrh dej laakide, provhkide, aerpievuekide jñh laantereaktavuekide, aktem reaktoe, ovjearohke, objektijve, gaahpode jñh tÿjölkehke prosessem tseegkedh jñh tjïrrehtidh, juktie jáåhkesjidh jñh dåapmine nænnoestidh aalkoealmetji reaktah eatnamasse, dajvide jñh vierhtide, daan nuelesne eatneme, dajvh jñh vierhtieh mah aerpievuekien mietie dah lin eekeme, jallh gusnie jeatjahlaakan lin årroejinie orreme jallh dejstie nåhtadamme.
Aalkoealmetjh edtjieh reaktam utnedh meatan årrodh daennie prosesessesne.

Artihkele 28

1. Aalkoealmetji lea reakta staeriedimmiem åadtjodh, vuesiehtimmien gaavhtan goh orrestimmie jallh, dastegh daate ij gåaredh, akte reaktoe jñh eensi maaksoe eatnamassen, dajvi jñh vierhtiej åvteste mejtie aerpievuekien mietie eekeme, jallh gusnie jeatjahlaakan årroejinie orreme jallh nåhtadamme, jñh mah leah tjåvvalgovveme, dejstie vaaltasovveme, ritneme, nåhtadamme jallh slahtjegamme bielelen dej frijje jñh bievneme åvtelhbodti jáåhkesjimmie.
2. Jis staati almetjh eah leah guktemslaakan jñh frijjelaakan sov jáåhkesjimmiem vadteme, dle edtjieh maaksoem dan åvteste åadtjodh, goh eatneme, dajvh jñh vierhtieh mah leah seamma kvaliteeteste jñh seamma stoeredahkine jñh riekteles staatusinie, jallh goh eknomeles maaksoe jallh jeatjah sjiëhteles maaksoe.

Artihkele 29

1. Aalkoealmetji lea reakta byjresem jñh dorjemassefaamoem gorredidh jñh vaarjelidh mejtie dej eatneme jallh dajvh jñh vierhtieh utnieh. Staath edtjieh viehkieprogrammh

aalkoealmetjidie dagkeres gorredæmman jîh vaarjelæmman tseegkedh jîh aelkedh, bieleden sierredimmie.

2. Staath edtjeh radtjoes raaajarimmieh gaavnedh juktie gorredidh vaarege aamhth eah aalkoealmetji eatnamisnie jallh dajvine vöörhkesovvh bieleden dej frijje jîh bievneme åvtelhbodti jååhkesjimmie.

3. Staath edtjeh aaj radtjoes raaajarimmieh gaavnedh juktie gorredidh jis daerpies, dah programmh mah edtjeh aalkoealmetji healsoem vaaksjodh, gorredidh jîh jealajehtedh, jîh mejtie dah mah dej aamhti sontere bæatieh, edtjeh darjodh jîh aelkedh, eensî tjîrrehtamme sijdtieh.

Artihkele 30

1. Militære darjomh eah edtjh aalkoealmetji eatnamisnie jallh dajvine årrodh, jis ij maehetieh dagkeres darjomem buerkiestidh goh sjyötehke siebriedahken gaavhtan, jallh jeatjahlaakan jîh frijjelaakan dan bijre seamadamme jallh staaten aalkoealmetjh dam saarnoehetieh.

2. Staath edtjeh radtjoeslaakan sijjen aalkoealmetjigujmie raaarsjidh sjiehteles vuekiej tjîrrh, jîh joekoen aalkoealmetjen siejhme institusjovni tjîrrh, åvtelen dej eatneme jallh dajvh militære darjoemasse åtnasuvvieh.

Artihkele 31

1. Aalkoealmetji lea reakta gorredidh, giæhtjedidh, tjåadtjoehtidh jîh evtiedidh sov kultuvreaerpiem jîh sov aerpievuekien daajroem jîh kultuvrelahtesh, jîh aaj dej jîjtse daejremen, teknologijen jîh kultuvren lahtesh, daan nuelesne almetjeligke jîh genetihken vierhtieh, vetsmieh, dalhketjh, daajroe kreeki jîh sjædtoej jîjtsevoeti bijre, njaalmeldh soptsesh, lidteratuvre, maallh, darjomh jîh aerpievuekien stååkedimmieh, guvvietjeahpoe jîh utnijetjeahpoe. Dej aaj reakta gorredidh, giæhtjedidh, vaarjelidh jîh evtiedidh immaterijelle reaktah dagkeres kultuvreaarpan jîh aerpievuekien daajrose, jîh dagkaridie kultuvrelahtesidie.

2. Aalkoealmetjigujmie ektine, dle staath edtjeh radtjoes raaajarimmieh gaavnedh juktie åtnoem daejstie reaktijste jååhkesjidh jîh tjåadtjoehtidh.

Artihkele 32

1. Aalkoealmetji lea reakta prijoriteeth jîh vuekieh nænnoestidh jîh haemiedieh, juktie evtiedidh jallh nåhtadidh jîjtse eatnemem jallh dajvh jîh jeatjah vierhtieh.

2. Staath edtjeh eerlegevoetesne raaarsjidh jîh laavenjostedh sijjen aalkoealmetjigujmie ektine dej jîjtsh siejhme institusjovni tjîrrh, juktie dej frijje jîh bievneme åvtelhbodti jååhkesjimmiem åadtjodh åvtelen luhpiedimmie vaadtasåvva prosjektide mah Leah dej eatnemen jallh dajvi jîh jeatjah vierhtiej bijre, joekoen lissiebigkemen, nuhtjemen jîh evtiedimmien bijre mineraale-, tjaetsie- jallh jeatjah vierhtijste.

3. Staath edjtieh radtjoes öörnegrh tseegkedh juktie eensî jîh riektes staeriedimmiem gorredidh gaajhkide dagkaridie darjoemidie, jîh edtja maereles raaajarimmieh gaavnedh juktie såemies

skaarah gaertjiedidh mah leah byrjeseligke, ekonomeles, siebriedahkeligke, kultuvrelle jallh voejkeneligke.

Artihkele 33

1. Aalkoealmetji lea reakta sov jijtse identiteetem jallh ektievoetem nænnoestidh sijjen daepiej jñh aerpievuekiej mietie. Daate ij aalkoealmetji reaktam gaertjedh staateârrojevoetem åadtjodh dennie staatesne gusnie årroeminie.

2. Aalkoealmetji lea reakta struktuvride nænnoestidh sijjen institusjovnide, jñh lihtsegh veeljedh daejtie institusjovnide, sijjen jijtsh vuekiej mietie.

Artihkele 34

Aalkoealmetji lea reakta eevtjedh, evtiedidh jñh tjåadtjoehtidh sijjen institusjovnelle struktuvrh jñh sjiere daepieh, sov spiritualiteete, sijjen aerpievuekieh, vuekieh, åtnoeh jñh, jis dagkerh gååvnesieh, riekteles systemh jallh provhkh, gaskenasjovnale almetjereaktanjoelkedassi mietie.

Artihkele 35

Aalkoealmetji lea reakta aktegsalmetji åeliedimmieh nænnoestidh, sijjen jijtsh siebriedahki vööste.

Artihkele 36

1. Aalkoealmetji, joekoen dah mah leah laanteraastijste juakeme, lea reakta gaskesem, ektiedimmide jñh laavenjostoem tjåadtjoehtidh jñh nænnoesåbpoe darjodh, daan nuelesne darjomh mah leah spiritueller, kultuvrelle, politihkeles, ekonomeles jñh sosijale vuekien mietie, lihtsegigujmie sov jijtse åålmegistie, jñh jeatjah almetjigujmie laanteraastaj dåaresth.

2. Staath edtjeh, rååresjimmiej tjirrh jñh laavenjostosne sijjen aalkoealmetjigujmie, radtjoes råajvarimmieh gaavnedh juktie åtnose jñh tjirrehtæmman daejstie reaktijste sjiehteladtedh.

Artihkele 37

1. Aalkoealmetji lea reakta jååhkesjimmieh åadtjodh, jñh sjiehtedimmieh, latjkoeh jñh konstruktijve öörnegh, mejtie staatigujmie jallh staati minngiebåetijinie dorjeme, steeresuvvieh jñh illesuvvieh, jñh dej lea reakta staath jeakadieh jñh ååktoeh dagkerh sjiehtedimmieh, latjkoeh jñh konstruktijve öörnegh.

2. Ij edtjh mejtegh daennie bæjhkoeh timmesne naemhtie toelhkestidh goh dihte gaertjede jallh heajhta dejtie reaktide aalkoealmetjh utnieh sjiehtedimmiej, latjkoeh jñh jeatjah konstruktijve öörnegi mietie.

Artihkele 38

Staath edtjeh, rååresjimmiej tjirrh jñh laavenjostosne sijjen aalkoealmetjigujmie, maereles råajvarimmieh gaavnedh, gaskem jeatjah laakine, juktie daan bæjhkoeh timmien åssjelem voebnesjidh.

Artihkele 39

Aalkoealmetji lea reakta ekonomes jñh tehnikheles viehkiem åadtjodh staatijste jñh gaskenasjovnale laavenjostoen tjñrrh, guktie dah maehetieh daejtie reaktide hijvenlaakan niktedh mah leah nænnoestamme daennie bæjhkoehthimmesne.

Artihkele 40

Aalkoealmetji lea reakta varke sjæjsjalimmieh åadtjodh eensi jñh riektes vuekiej tjñrrh, juktie ovvaantoej jallh traakestimieh loetedh aktine staatine jallh mubpine guejmine, jñh dej lea reakta radtjoes staeriedimmiem åadtjodh fierhtesårhts miedtelimmesne dej sjñere jñh tjåenghkie reaktijste. Dagkerh sjæjsjalimmieh edtjeh eensilaakan krööhkestidh aalkoealmetji daepieh jñh aerpievuekieh, njoelkedassh jñh reaktaöörnegem jñh gaskenasjovnale almetjereaktah.

Artihkele 41

Åårganh jñh sjñeresiebrieh EN-systemesne, jñh aaj jeatjah gaskestaateles siebrieh edtjeh viehkiehtidh guktie nænnoestimmieh daennie bæjhkoehthimmesne ellieslaakan dorjesuvvieh, gaskem jeatjah ekonomes laavenjostoen jñh tehnikken viehkiem hoksedh. Edtja daerpies råajvarimmiejgumie nñerhkedh juktie gorredidh aalkoealmetjh leah meatan dejnie aamhtesinie mah leah dej bijre.

Artihkele 42

Ektiedamme nasjovnh, dej åårganh, dej gaskem dihte ihkuve forume aalkoealmetje-aamhtesidie, jñh EN'n sjñeresiebrieh, daan nuelesne laanten daltesisnie, edtjeh staatigumie ektine ååktedh jñh ellieslaakan nænnoestimmide daennie bæjhkoehthimmesne tjñrrehtidh, jñh edtjeh vaaksjodh bæjhkoehthimmie ulmien mietie jåhta.

Artihkele 43

Doh reaktah mejtie daennie bæjhkoehthimmesne jååhkesje, leah dah unnemes njoelkedassh jis veartenen aalkoealmetjh edtjeh guhkiebasse jieledh, jñh dej vyörtegsvoeten jñh murriedimmien gaavhtan.

Artihkele 44

Gaajhkh reaktah jñh frijjevoerth mejtie jååhkesje daennie bæjhkoehthimmesne, seamma faamoem utnieh aalkoealmetji nysenæjjide goh kaarride.

Artihkele 45

Ij edtjh mejtegh daennie bæjhkoehthimmesne naemhtie toelhkestidh goh dihte gaertjede jallh heajhta dejtie reaktide aalkoealmetjh joe utnieh, jallh sijhtieh dåårrehtidh bæetijen aejkien.

Artihkele 46

1. Ij edtjh mejtegh daennie bæjhkoehthimmesne naemhtie guarkedh goh dihte ovryöktesh naan staatese, åålmegasse, tjñertese jallh almetjasse reaktam vadta meatan årrodh darjoemisnie, jallh maam akt darjodh mah Ektiedamme nasjovni sjñehtedimmien vööste strijrieh, jallh dam

guarkedh goh dihte baaja jallh haasta naan sáarhts dahkoem mij maahta darjodh guktie akte-
raarehke jñh ovjearohke staati territorielle jñjtjeraarehkevoete jallh politihkeles ektievoete
ellieslaakan jallh áñnetji orrije jallh máakode.

2. Doh reaktah, mejtie jááhkesje daennie bæjhkoehthimmesne, edtjeh átnasovvedh juktie
gaajhkesi almetjereaktah jñh vihkeles frijjevoeth ááktedh. Daejtie reaktide náhtadidh, mah leah
neebneme daennie bæjhkoehthimmesne, eah edtjh naan jeatjah gaertjedimmieh utnedh goh
dah mah leah laakine nænnoestamme jñh akteraeresne gaskenasjovnale almetjeriekteles
áeliedimmiej mietie. Fierhne dagkeres gaertjedimmie edtja ij-sierreden árrodh jñh eevre
daerpies, jñh edtja ajve eajhnadovvedh gorredidh mubpiej almetji reaktah jñh frijjevoeth
daerpies jááhkesjimmiem áadtjoeh jñh ááktesuvvieh, jñh riektes jñh gaajh vihkielommes
krievemh voebnesjidh aktene demokrateles siebriedahkesne.

3. Edtja nænnoestimmide, mah leah tseegkeme daennie bæjhkoehthimmesne, toelhkestidh
prinsihpi mietie reaktavoeten bijre, demokratije, áákteme almetjereaktide, hedtie, ij-
sierredimmie, hijven stuvremevuekie jñh eerlegevoete.

[\[1\]](#) Vuartesjh lissietjaalegem resolusjovnese 2200 A (XXI).

[\[2\]](#) A/CONF. 157/24 (bielie I), kap. III.

[\[3\]](#) Resolusjovne 217 A (III).